

Sondaj privind creditarea companiilor nefinanciare și a populației, ianuarie 2009

Sinteză

În ultimul trimestru al anului 2008, evoluția standardelor și a termenilor de creditare¹ pentru sectorul companiilor și a populației a confirmat tendința pe care s-a înscris anterior, înregistrând o înăsprire semnificativă, mai pronunțată la nivelul populației.

A. Sectorul companiilor nefinanciare

- **Standardele de creditare** au cunoscut pentru al treilea trimestru consecutiv o restrictivitate sporită. Prognozele indică o evoluție similară și în T1/2009, nediferențiată în funcție de talia companiei. În structură, IMM-urile au înregistrat o înăsprire a standardelor de creditare mai accentuată decât se așteptau băncile, în timp ce în cazul companiilor mari situația a fost inversă. Factorii principali care au contribuit la această situație sunt: așteptările privind situația economică generală, riscul asociat industriei în care activează compania, riscul asociat colateralului/garanției solicitate și modificarea ponderii creditelor neperformante în portofoliul băncii.
- **Termenii creditării** au devenit considerabil mai restrictivi în T4/2008, cerințele de colateral/garanții beneficiind de o atenție sporită din partea băncilor.
- **Cererea de credite** a înregistrat o ușoară creștere în T4/2008, contrar așteptărilor care indicau o reducere a acestora. În structură, doar solicitările de credite pe termen lung din partea companiilor mici și mijlocii au fost în regres față de perioada anterioară.
- **Riscurile asociate companiilor** au crescut în opinia băncilor, principalele sectoare vizate din acest punct de vedere fiind cele ale tranzacțiilor imobiliare și construcțiilor.

B. Sectorul populației

- **Standardele de creditare** s-au înăsprit sever la nivelul întregului sector bancar, atât în cazul creditelor pentru achiziția de locuințe și terenuri, cât și pentru creditele de consum, confirmând așteptările din T3/2008. Prognozele pentru T1/2009 indică în continuare înăsprirea acestora, însă într-o măsură mai mică.
- **Termenii creditării** au devenit considerabil mai restrictivi în T4/2008. Cele mai însemnate evoluții s-au remarcat în cazul reducerii ponderii serviciului datoriei în venitul lunar și a majorării primei de risc pe care clienții trebuie să o plătească.
- **Cererea** pentru credite ipotecare și pentru toate tipurile de credite de consum a înregistrat o scădere semnificativă în T4/2008, devansând cu mult așteptările optimiste ale băncilor privitoare la cererea pentru credite de consum.

¹ Pentru aspecte legate de caracteristicile și terminologia sondajului privind creditarea companiilor nefinanciare și a populației vezi Anexa 1.

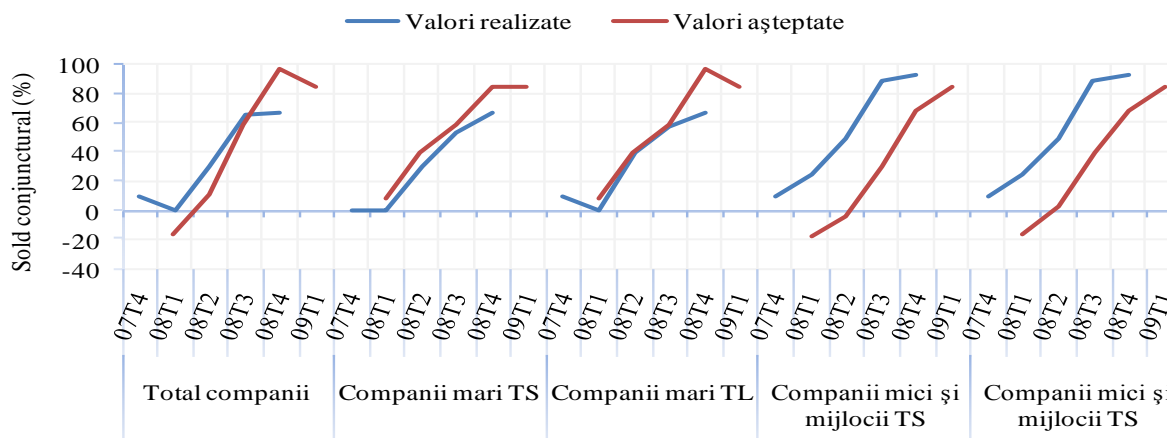
A. Creditarea companiilor nefinanciare

A1. Standardele de creditare

La nivel agregat, standardele de creditare în T4/2008 s-au înăspriț în aceeași măsură ca în trimestrul anterior, dar mai puțin decât preconizaseră instituțiilor de credit (Grafic 1). Băncile anticipează un grad de restrictivitate în creștere pentru următoarea perioadă, pentru că așteptările, deși prezintă un trend descrescător, se situează peste valorile actuale.

În structură, înăsprirea standardelor de creditare a fost mai accentuată în cazul IMM-urilor decât în cazul companiilor mari, contrar așteptărilor care indicau situația inversă (Grafic 1). Atât la companiile mari, cât și la IMM-uri caracterul restrictiv s-a manifestat identic, nediferențiat în funcție de perioada de acordare a creditelor, sugerând că aversiunea la risc a băncilor este ridicată.

Grafic 1: Modificări ale standardelor de creditare

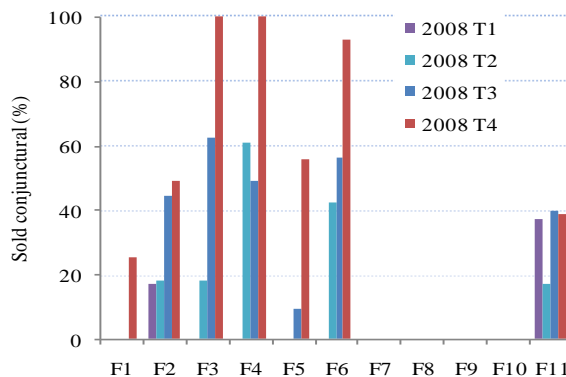
Notă: - valorile pozitive ale soldului conjunctural indică o înăsprire a standardelor de creditare
- valorile așteptate privesc atât standardele de creditare, cât și termenii creditării

Principalii factori de îngrijorare care au condus la modificarea standardelor de creditare a instituțiilor de credit sunt: așteptările privind situația economică generală, riscul asociat industriei în care activează compania și riscul asociat colateralului/garanției solicitate. În plan secund, au mai contribuit și modificarea ponderii creditelor neperformante în portofoliul băncii și deciziile de politică monetară sau prudențială ale BNR (Grafic 2).

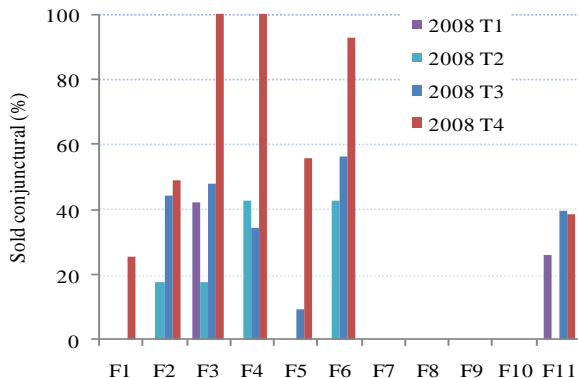
Grafic 2: Factori care au contribuit la modificarea standardelor de creditare

- F1 Situația actuală sau așteptată a capitalului băncii
- F2 Deciziile de politică monetară sau prudențială ale BNR
- F3 Așteptările privind situația economică generală
- F4 Riscul asociat industriei în care activează compania
- F5 Modificarea ponderii creditelor neperformante în portofoliul băncii
- F6 Riscul asociat colateralului/garanției solicitate
- F7 Riscul asociat formării unui *bubble* pe piața imobiliară (doar pentru creditele garantate cu ipotecă asupra imobilelor comerciale)
- F8 Presiunea concurenței din sectorul bancar
- F9 Presiunea concurenței din sectorul nebancar
- F10 Concurența cu alte surse de finanțare (piața de capital, acționariat etc.)
- F11 Alți factori

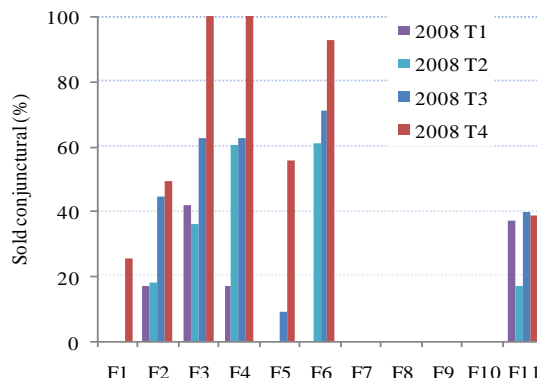
Total companii

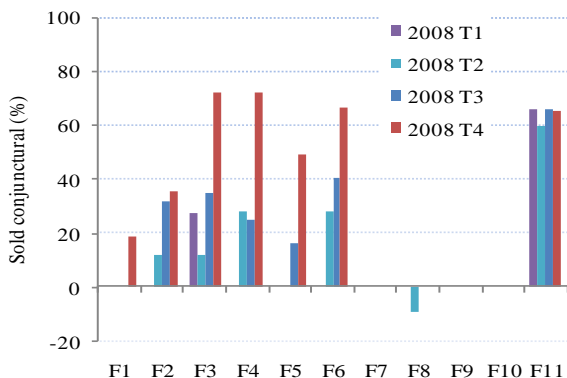
Companii mari, credite pe termen scurt

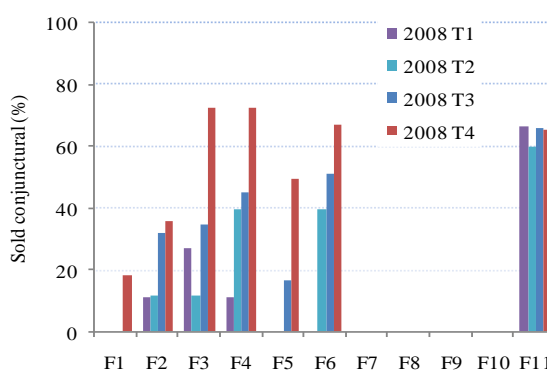
Companii mari, credite pe termen lung

Companii mici și mijlocii, credite pe termen scurt

Companii mici și mijlocii, credite pe termen lung

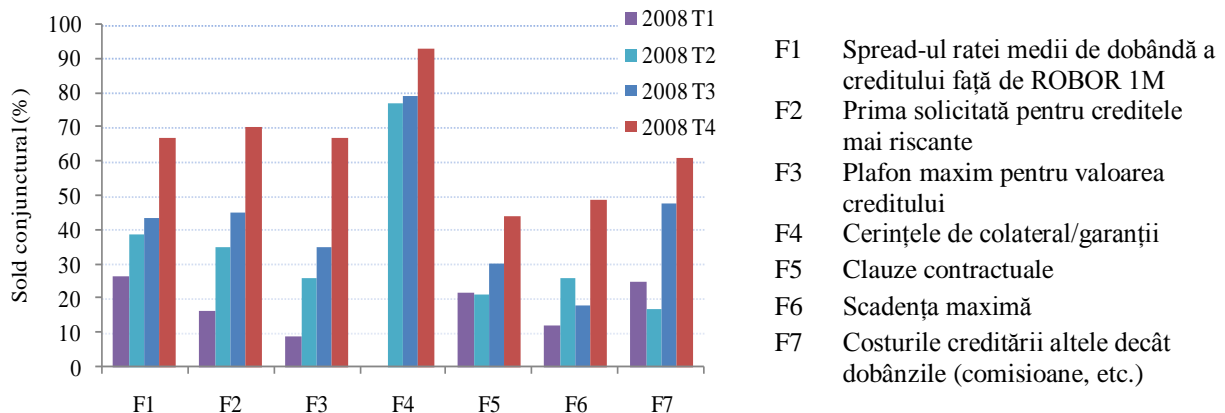

Notă: valorile pozitive ale soldului conjunctural indică o înăsprire a standardelor de creditare

A2. Termenii creditării companiilor nefinanciare

Toți termenii contractelor de creditare au fost revizuiți, în sensul unei restrictivități crescute a accesului la finanțare pentru companiilor nefinanciare (Grafic 3). Astfel: (i) cerințele de colateral/garanții beneficiază în continuare de o atenție sporită din partea băncilor în analiza procesului de creditare, ca principală măsură de evitare a pierderilor, (ii) prima solicitată pentru creditele mai riscante s-a majorat semnificativ, (iii) spread-ul ratei medii de dobândă a creditului față de ROBOR 1M a crescut, datorită înrăutățirii percepției față de risc a băncilor, (iv) plafonul maxim pentru valoarea creditului a scăzut, (v) costurile creditării altele decât dobânzile s-au majorat pentru al treilea trimestru consecutiv, (vi) scadența maximă de acordare a creditelor a fost diminuată, iar (vii) clauzele contractuale au devenit mai restrictive. Această tendință de înăsprire a debutat la începutul anului 2008, având însă o amploare redusă în comparație cu ultimul trimestru al anului 2008.

Grafic 3: Modificarea termenilor contractelor de creditare

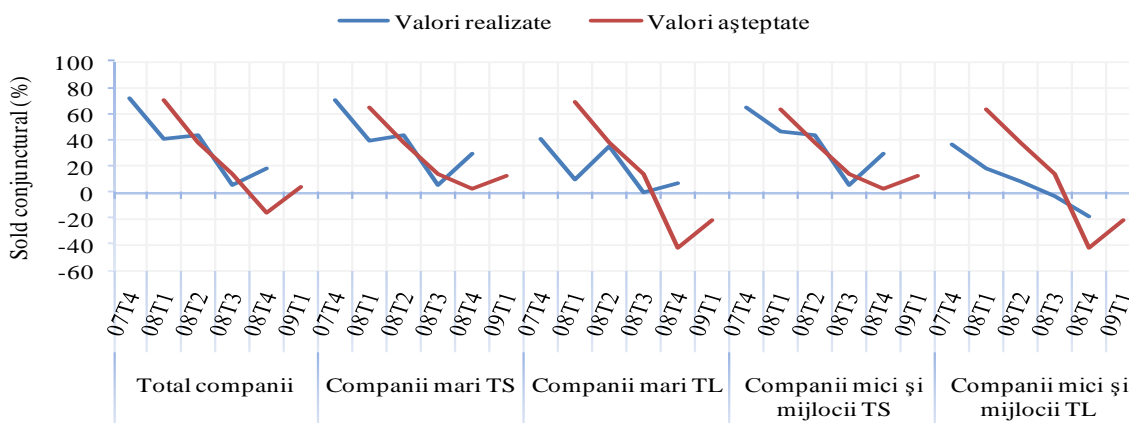
Notă: valorile pozitive ale soldului conjunctural indică o înăsprire a termenilor de creditare

A3. Dinamica cererii de credite către companiile nefinanciare

La nivel agregat, cererea de credite noi a cunoscut o ușoară relansare în T4/2008, datorită nevoilor de finanțare în creștere, în special pentru anumite sectoare mai expuse crizei financiare. Evoluția este contrară așteptărilor din trimestrul anterior care indicau o reducere a cererii (Grafic 4).

În structură, o evoluție a cererii de credite diferită de cea la nivel agregat s-a înregistrat doar în cazul creditelor pe termen lung solicitate de IMM-uri, a căror cerere a înregistrat o ușoară scădere. Așteptările băncilor pentru T1/2009, sunt ca cererea pentru creditele pe termen lung să fie în regres datorită costurilor de finanțare în continuare ridicate, astfel companiile preferând să se finanțeze pe termen scurt.

Grafic 4: Dinamica cererii de credite

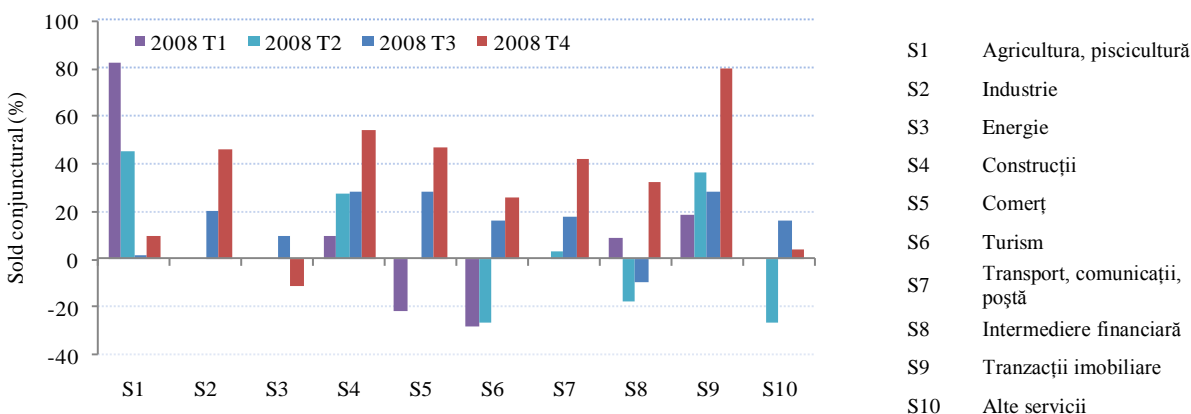

Notă: valorile pozitive ale soldului conjunctural indică o creștere a cererii de credite

A4. Evoluții ale riscului de credit asociat creditării companiilor nefinanciare

Riscul de credit a fost perceput ca fiind în creștere în T4/2008 în toate sectoarele de activitate, cu excepția celui energetic (Grafic 5). Cele mai riscante ramuri de activitate în opinia băncilor sunt tranzacțiile imobiliare, construcțiile, industria și comerțul. Intermedierea financiară apare pentru prima dată cu risc în creștere datorită majorării ratei restanțelor la toate tipurile de credite.

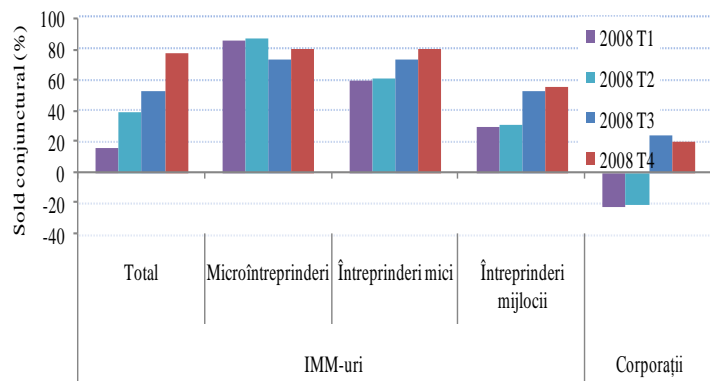
Grafic 5: Evoluția riscului de credit pe ramuri de activitate

Notă: valorile pozitive ale soldului conjunctural indică o creștere a riscului de credit

Evoluția riscul de credit în funcție de dimensiunea companiilor își păstrează trendul ultimelor trimestre, în sensul creșterii acestuia la nivel agregat, mai ales datorită menținerii percepției negative asupra IMM-urilor (Grafic 6). Corporațiile prezintă pentru al doilea trimestru consecutiv un risc crescut, însă într-o măsură mai mică decât IMM-urile.

Grafic 6: Evoluția riscului de credit pe tipuri de companii

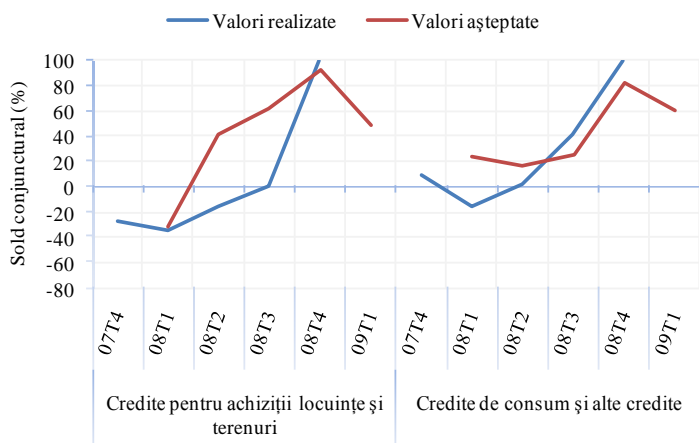
Notă: valorile pozitive ale soldului conjunctural indică o creștere a riscului de credit

B. Creditarea populației

B1. Standardele de creditare a populației

Standardele de creditare au devenit considerabil mai restrictive în T4/2008, atât în cazul creditelor pentru achiziția de locuințe și terenuri, cât și în cazul creditelor de consum. Așteptările în această privință au fost confirmate în mare măsură (Grafic 7). T4/2008 a consemnat prima înăsprire a standardelor pentru creditele ipotecare, băncile anticipând această evoluție încă din T1/2008. Înăsprirea se reflectă și prin faptul că nivelurile medii ale gradului maxim de îndatorare și ale LTV-ului (conform normelor de creditare ale băncilor) au scăzut în T4 față de T3/2008 (Tabel1).

Grafic 7 - Modificarea standardelor de creditare a populației

Notă: - valorile pozitive ale soldului conjunctural indică o înăsprire a standardelor de creditare
- valorile așteptate privesc atât standardele, cât și termenii creditării

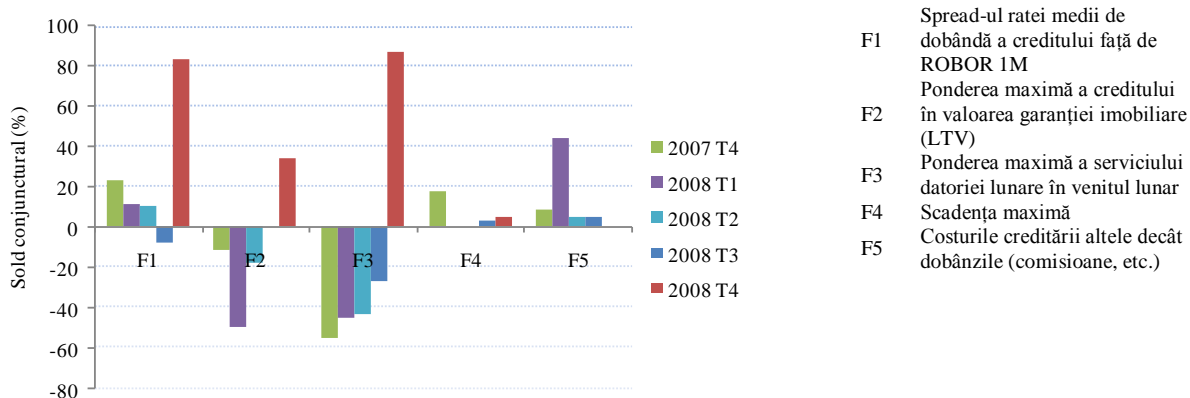
Băncile se așteaptă ca standardele de creditare să se înăsprească și în T1/2009, într-o măsură mai mică decât în trimestrul anterior și mai accentuat în cazul creditului de consum.

B2. Aspecte specifice creditării ipotecare (achiziția de locuințe și terenuri)

(i) Termenii creditării ipotecare

Termenii creditării ipotecare au cunoscut modificări importante în T4/2008, în sensul unui caracter restrictiv mai accentuat în ceea ce privește: (i) ponderea maximă a serviciului datoriei lunare în venit, (ii) spread-ul ratei medii de dobândă a creditului față de ROBOR 1M și (iii) ponderea maximă a creditului în valoarea garanției imobiliare (Grafic 8). Costurile creditării altele decât dobânzile și scadența maximă nu au suferit modificări.

Grafic 8 – Termenii creditării ipotecare

Notă: valorile pozitive ale soldului conjunctural indică o înăsprire a termenilor creditării

Înăsprirea primului dintre termenii enunțați se reflectă și în nivelurile medii inferioare ale gradului maxim de îndatorare practicate de bănci în T4/2008 comparativ cu trimestrul anterior (Tabel 1), dar care se află în continuare peste valorile medii ale gradului de îndatorare aferent tuturor creditelor ipotecare din portofoliul băncilor.

Tabel 1 – LTV și gradul maxim de îndatorare pentru creditul ipotecar

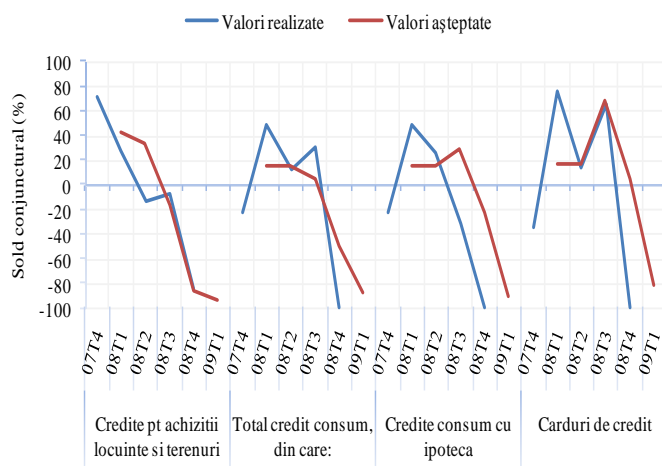
	LTV	LTV (medie bănci)	Grad maxim îndatorare	Grad maxim îndatorare (medie bănci)
Nivel maxim practicat în T4/2008 (conform normelor de creditare)	50% - 100%	81,1%	28,6% - 70%	53,4%
Nivel maxim practicat în T3/2008 (conform normelor de creditare)	75% - 100%	87,9%	40% - 70%	59,8%
Valori medii pt. total credite ipotecare	50% - 85%	68,4%	25% - 55%	42,9%
Valori medii pt. credite ipotecare acordate în T4/2008	53% - 93%	70,7%	36% - 65%	49,1%
Valori medii pt. credite ipotecare acordate în T3/2008	63% - 93%	70,9%	39% - 65%	55,3%
Valori medii pt. credite ipotecare acordate în T2/2008	62% - 92%	75,2%	28% - 65%	50,1%

(ii) Evoluția cererii de credite ipotecare și prețurile locuințelor

Cererea de credite ipotecare a înregistrat o scădere importantă în T4/2008, așa cum anticipaseră băncile încă din trimestrul anterior (Grafic 9). Aceasta este și o consecință a majorării costurilor cu dobânzile și reducerii gradului maxim de îndatorare practicat de instituțiile de credit.

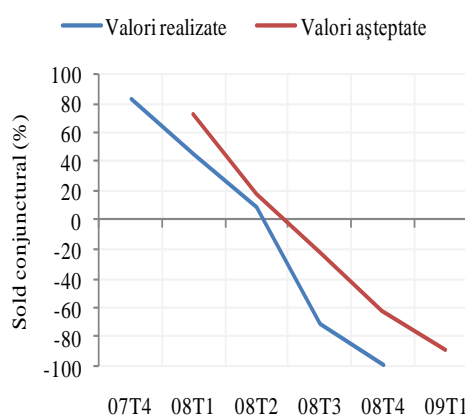
Pentru T1/2009 se anticipează o reducere suplimentară a cererii de credite ipotecare pe fondul unei probabile înăspriți viitoare, atât a standardelor, cât și a termenilor de creditare. Totuși, această evoluție ar putea fi influențată de modificarea Regulamentului nr. 11/2008, care a relaxat normele prudențiale în cazul creditului ipotecar.

Grafic 9 – Modificarea cererii de credite

Notă: valorile pozitive ale soldului conjunctural indică o creștere a cererii de credite

Grafic 10 - Evoluția prețului locuințelor conform aprecierii băncilor

Notă: valorile pozitive ale soldului conjunctural indică o majorare a prețului locuințelor

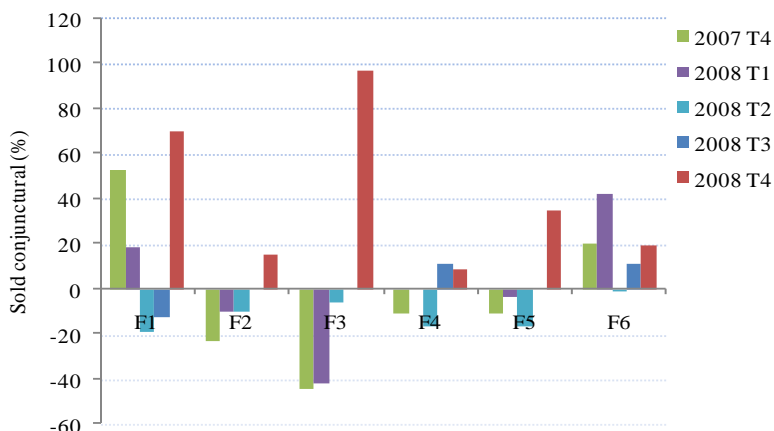
În opinia băncilor, prețul locuințelor se află pe o pantă negativă, înregistrând în ultimul trimestru al anului 2008 o corecție însemnată, mai accentuată chiar decât anticipau în T3/2008. Pentru T1/2009 se așteaptă ca aceste evoluții să continue (Grafic 10).

B3. Aspecte specifice creditului de consum

(i) Termenii creditului de consum

Termenii creditului de consum au suferit modificări semnificative față de perioada anterioară, similare creditului ipotecar. Cei mai afectați termeni, în sensul unei restrictivități sporite, au fost: (i) ponderea maximă a serviciului datoriei lunare în venit, (ii) spread-ul ratei medii de dobândă a creditului față de ROBOR 1M și (iii) plafonul maxim pentru valoarea creditului. Costurile creditării altele decât dobânzile și avansul minim au cunoscut o înăsprire mai redusă.

Grafic 11 - Termenii creditului de consum

- F1 Spread-ul ratei medii de dobândă a creditului față de ROBOR 1M
- F2 Avans minim
- F3 Ponderea maximă a serviciului datoriei lunare în venitul lunar
- F4 Scadența maximă
- F5 Plafon maxim pentru valoarea creditului
- F6 Costurile creditării altele decât dobânzile (comisioane, etc.)

Notă: valorile pozitive ale soldului conjunctural indică o înașprire a termenilor de creditare

(ii) Evoluția cererii de credit de consum

Cererea de credite de consum a scăzut într-o măsură mai mare decât se așteptau băncile în T4/2008, confirmând o tendință generalizată la nivelul populației și mai cu seamă în ceea ce privește reducerea apetitului pentru consum (Grafic 9). Evoluția cea mai surprinzătoare a fost în cazul cardurilor de credit, a căror cerere a scăzut mult în condițiile în care se aștepta o menținere a nivelului solicitărilor din trimestrul anterior. Pentru T1/2009, băncile anticipează scăderea în continuare a cererii pentru toate tipurile de credite de consum.

Anexa 1

Sondajul este efectuat trimestrial de BNR în lunile ianuarie, aprilie, iulie și octombrie. Are la bază un chestionar (publicat în cadrul analizei din mai 2008) care este transmis primelor 10 bănci alese după cota de piață aferentă creditării companiilor și populației. Aceste instituții dețin aproximativ 80% din creditare.

Chestionarul este structurat în două secțiuni, urmărind distinct caracteristicile creditului către (A) companii nefinanciare și (B) populație. Întrebările vizează opiniile băncilor privind evoluția:

- standardelor de creditare (normele interne de creditare sau criteriile ce ghidează politica de creditare a instituțiilor de credit),
- termenilor și condițiilor de creditare (obligațiile specifice agreate de creditor și debitor în contractul de credit încheiat, ex. rata dobânzii, colateralul, scadența etc.),
- riscurilor asociate creditării,
- cererii de creditare,
- altor detalii specifice creditării (așteptări privind prețul mediu pe metru pătrat al unei locuințe, ponderea serviciului datoriei în venitul populației, ponderea creditului în valoarea garanției imobiliare etc.).

Răspunsurile la întrebări sunt analizate din perspectiva **soldului conjunctural**.

În cazul întrebărilor care se referă la *standardele de creditare*, soldul conjunctural reprezintă diferența dintre procentul băncilor care au raportat înăsprirea standardelor și procentul băncilor care au raportat relaxarea acestora. Un sold conjunctural pozitiv semnalează că o proporție mai mare de bănci au înăsprișt standardele de creditare, în timp ce un sold conjunctural negativ presupune că o proporție mai mare de bănci au relaxat standardele de creditare.

În cazul întrebărilor care se referă la *cererea de credite*, soldul conjunctural reprezintă diferența dintre procentul băncilor care au raportat creșterea cererii de credite și procentul băncilor care au raportat scăderea acestora. Un sold conjunctural pozitiv semnalează că o proporție mai mare de bănci au raportat creșterea cererii de credite, în timp ce un sold conjunctural negativ presupune că o proporție mai mare de bănci au raportat scăderea cererii de credite. Soldul conjunctural este calculat ținându-se cont de cota de piață a băncilor repondente. În mod similar sunt tratate răspunsurile și la celelalte întrebări, cu specificația că în notele graficelor sunt explicate valorile pozitive ale soldului conjunctural.

Opiniile acoperă evoluțiile din ultimele trei luni și așteptările privind următoarele trei luni.